

Офіційне видання
Фундації адвокатів України

ЗАКОН УКРАЇНИ

загальнодержавне фахове юридичне видання

Видання вільне від цензури

Редакція газети несе повну відповідальність за всі матеріали, надруковані у виданні, та згідна з усіма авторами публікацій

Закон України «Про безоплатну правову допомогу»

**БЕСПЛАТНЫЙ СЫР
БЫВАЕТ...**

**читайте:
с. 2-4**

ТОЛЬКО В МЫШЦЕЛОВКЕ!

®¹ Смотрите телепроект «Человекъ и Законъ» с Сергеем Веприцким на канале Р1: среда - 21.10, повтор в воскресенье - 23.00, Ежедневно свежие новости Фундации адвокатов Украины на информационном портале www.vash-advokat.com

**Фундація
адвокатів
України**

Офис ФАУ в г. Києве находится по адресу: ул. Гусовского, 12/7, оф. 43,
тел. (044) 254-42-35, 222-87-82;
в г. Харькове - по адресу: ул. Полтавский шлях, 9,
тел. (057) 757-37-16, 762-62-90

Закон про безоплатну правову допомогу в Україні та адвокати – деякі проблемні питання

*Кононенко В.П., адвокат,
кандидат юридических наук, доцент
Київського Славистического університета*

В Декларації про державний суверенітет України говориться: «Українська РСР визнає перевагу загальнолюдських цінностей над класовими, пріоритет загальноновизнаних норм міжнародного права перед нормами внутрішньодержавного права». Обравши шлях незалежного розвитку і закріпивши це в Конституції, Україна підтвердила своє прагнення розвивати і зміцнювати демократичну, соціальну і правову державу, змістом і спрямованістю діяльності якої визначені права і свободи людини та їх гарантії. Ратифікувавши Європейську конвенцію про захист прав людини та основоположних свобод, Україна взяла на себе зобов'язання виконати необхідну роботу з приведення у відповідність з Конвенцією свого національного законодавства. З урахуванням тієї обставини, що багато норм Конвенції мають оціночний характер, істотно підвищене значення судових рішень для розуміння змісту Конвенції і протоколів до неї.

Пункт с) ч. 3 ст. 6 Європейської Конвенції про захист прав людини та основних свобод надає кожному, кого обвинувачено у вчиненні кримінального правопорушення право захищати себе особисто чи використовувати правову допомогу захисника, обраного на власний розсуд, або – якщо він не має достатньо коштів для оплати правової

допомоги захисника – одержувати таку допомогу безоплатно, якщо цього вимагають інтереси правосуддя.

Якщо обвинувачуваному гарантується право на безкоштовну правову допомогу, то ця допомога повинна носити практичний і ефективний, а не теоретичний чи ілюзорний характер. У справі Артіко проти Італії Суд, відзначивши, що хоча влада і не може нести відповідальність за будь-який недогляд, зв'язаний з наданням правової допомоги і проведенням захисту, підкреслив, що «...У п. с) ч. 3 ст. 6 говорить про «допомогу», а не про «призначення» захисника. Саме призначення ще не забезпечує ефективної допомоги, тому що призначений адвокат може вмерти, серйозно занедужати, протягом тривалого часу бути позбавлений можливості діяти чи ухилитися від виконання своїх обов'язків. Влада, якщо вона сповіщена про виникле положення, повинна або його замінити, або змусити виконувати свої обов'язки (п. 33).

Суд неодноразово вказував, що право обвинуваченого на безоплатну юридичну допомогу складає, проміж іншого, поняття справедливого судового розгляду, але на відміну від інших пунктів ч. 3 ст. 6 Конвенції пункт с) не закріплює право абсолютного характеру: він вимагає безоплатної юридичної допомоги тільки якщо обвинувачений не має достатніх коштів на оплату захисника.

Конвенція не містить чіткого вираження гарантії права на безкоштовну юридичну допомогу в ході розгляду цивільних справ. Але Суд виніс рішення, що вона повинна надаватися в тому випадку, якщо цього вимагають інтереси правосуддя.

Далі, згідно зі статтею 13 Конвенції про захист прав та основних свобод людини кожен, чії права і свободи, викладені в цій Конвенції, порушуються, має право на ефективний засіб правового захисту у відповідному національному органі, навіть якщо таке порушення було вчинене особами, що діяли як офіційні особи. Це положення гарантує засоби правового захисту на національному рівні для закріплення конвенційних прав і воль у будь-якій формі у внутрідержавному правопорядку. Ця гарантія вимагає забезпечення національних засобів

*Веприцький С.С., адвокат, председатель
правления адвокатского
объединения «Фундация адвокатов Украины»,
главный редактор газеты «Захист прав»,
ведущий телепрограммы «Человек и Закон»*

правового захисту по відношенню до обгрунтованої скарги» за Конвенцією та надання відповідної допомоги, хоча Договірні Сторони наділені дискреційним правом щодо способу такого забезпечення і надання. Рамки зобов'язань за статтею 13 варіюються залежно від характеру скарги заявника. Однак засоби правового захисту, яких вимагає стаття 13, мають бути «ефективними» як практично, так і законодавчо. Зокрема, їх реалізація не повинна невинувато ускладнюватися діями чи бездіяльністю органів влади держави-відповідача (справа «Данкевич проти України»).

Порушення статті 13 Конвенції Суд, зокрема, фіксує, якщо мало місце не надання документів та інформації, пов'язаної з розслідуванням та відкидання слідчими органами версій, запропонованих заявником (справа «Текдаг проти Туреччини»). Суд дійшов висновку, що захист, який пропонується в статті 13, має поширюватися на усі випадки обгрунтованих заяв про порушення прав і свобод, які гарантуються Конвенцією (справа «Клас та інші проти Федеративної Республіки Німеччини»). Коли особа, наводячи аргументи, звертається із заявою про порушення гарантованих Конвенцією прав і свобод, вона повинна мати засоби правового захисту у відповідному національному органі як для того,

щоб її питання було вирішене, так і з метою одержання, у разі необхідності, компенсації. (справа «Сільвер та інші проти Сполученого Королівства»). Стаття 13 містить вимогу про те, що засіб правового захисту має бути ефективним з тим, щоб задовольняти вимогам цієї статті. Коли особа скаржитися на те, що доступні засоби правового захисту були неефективними, Суд ухвалює рішення, згідно з яким уряд-відповідач винний довести існування таких ефективних правових засобів (справа «Ферайнігунг Демократішер Зольдатен Остеррайхс та Губі проти Австрії», та «Ефрастратіу проти Греції»). У справі «Леандер проти Швеції» Суд ухвалив рішення про те, що термін «засіб» може фактично включати «сукупність заходів». Далі він пояснив, що право на ефективний засіб може бути «обмежене відповідно до ситуації», зокрема, у цій справі — міркуванням національної безпеки. Протягом останніх років Суд встановив досить жорсткі критерії для визначення ефективності засобів правового захисту згідно зі статтею 13 у випадках, коли йшлося про обґрунтовані скарги на порушення статті 3 тюремною адміністрацією.

Порядок призначення адвоката (захисника) через адвокатські об'єднання, як це передбачено Кримінально-процесуальним кодексом України, був запроваджений за інших історичних обставин і тому не враховував сучасних форм та умов функціонування адвокатської професії, а відтак не забезпечував надання якісної та своєчасної правової допомоги.

З метою вирішення вказаної проблеми Указом Президента України від 09.06.2006 року № 509/2006 схвалено «Концепцію формування системи безоплатної правової допомоги в Україні». Концепція спрямована на реалізацію закріпленого Конституцією України права людини на доступ до правосуддя, впровадження державної системи доступної та якісної правової допомоги. На підставі вказаного Указу Президента, в Україні почали діяти щільні проекти по наданню вторинної безоплатної правової допомоги. Зокрема, у Харкові — з вересня 2006 р. за підтримки Міжнародного Фонду «Відродження» працює Благодійна організація «Пілотний проект» Правова допомога (зараз — ГО «Бюро правової допомоги», керівник — В.М. Якименко). Діяльність Харківського офісу громадського захисту регламентується уставом організації, діючим законо-

давством, а також спільними угодами, що були укладені з ГУМВС України в Харківській області і райвідділами міліції ХМУ ГУМВСУ в Харківській області. З огляду на те, що затримання осіб за підозрою у скоєнні злочинів здійснюється як у день так і в ночі, в Харківському офісу організоване цілодобове чергування адвокатів згідно затвердженим графікам. Графіки у необхідній кількості надаються кожному слідчому і в кожному чергову частину всіх РВ міліції м. Харкова, з якими ОГЗ співпрацює по укладеним угодам. Цілодобово працює телефон гарячої лінії ОГЗ та чергують два адвокати, які, одержуючи інформацію від працівників РВ м. Харкова про затримання осіб за підозрою у вчиненні злочину чи за адміністративне правопорушення на термін більше 3-х годин, негайно виїжджають у будь-який час доби (в тому числі у вихідні та святкові дні) до ОВС, згідно зазначеним угодам, з метою надання невідкладної правової допомоги затриманим особам де їм надаються конфіденційні побажання із затриманими. Пріоритетом діяльності адвокатів Офісу є якомога швидкий доступ до участі у якості захисника особи в кримінальній справі на ранніх стадіях кримінального процесу. Зважаючи на те, що саме на цих стадіях органами дізнання та досудового слідства вирішуються питання про обрання запобіжного заходу, адвокати Офісу, спираючись на матеріали кримінальної справи докладають максимум зусиль щодо прийняття рішення про застосування відносно підзахисних запобіжних заходів, не пов'язаних із взяттям під варту.

«Фундація адвокатів Україна», в рамках розвитку на 2012 рік, відкрила новий Департамент надання безоплатної правової допомоги. Департамент буде працювати за рахунок ФАУ, а також адвокатів, які бажають брати участь в цьому проекті на безоплатній основі.

Одним з пріоритетних напрямів розвитку «Фундації адвокатів Україна» є викорінення соціальної несправедливості та подання можливості всім верствам населення здійснювати своє конституційне право, згідно ст. № 59 Конституції України на захист. Основним завданням Департаменту надання безоплатної правової допомоги є забезпечення захисту прав, свобод і законних інтересів малозабезпечених громадян України, іноземних громадян, осіб без громадянства.

Департамент здійснює свою діяльність

шляхом:

- Надання безкоштовних консультацій з кримінального, цивільного, адміністративного права;

- Захисту від обвинувачення на досудовому слідстві і в суді.

Прийом громадян здійснюється особисто керівником департаменту, адвокатом С.А. Муратовим та його заступником, адвокатом Г.В. Бережним.

Також безкоштовну правову допомогу надаватимуть як члени ФАУ, так і юристи, які вважають для себе справою честі брати участь в даному проекті.

9 липня 2011 р. набрав чинності Закон України «Про безоплатну правову допомогу», який визначає зміст права на безоплатну правову допомогу, порядок реалізації цього права, підстави та порядок надання безоплатної правової допомоги, державні гарантії щодо надання безоплатної правової допомоги. Згідно з цим Законом безоплатна правова допомога — це правова допомога, що гарантується державою та повністю або частково надається за рахунок коштів Державного бюджету України, місцевих бюджетів та інших, не заборонених джерел. Законом передбачено, що фахівці, з якими укладено договір, зобов'язані надавати високоякісну допомогу в обсязі та строки, визначені договором. Адвокати повинні пройти відповідний конкурс та будуть включені до одного з реєстрів адвокатів, які надають вторинну безоплатну правову допомогу на постійній основі, за контрактом, або ж на тимчасовій основі, на підставі договору.

Крім того, під час призначення адвоката на постійній основі, за контрактом, буде враховуватись його спеціалізація, досвід роботи, навантаження, складність справ, у яких адвокат бере участь. А обов'язки адвоката якісно, в необхідному обсязі та у певні строки надавати правову допомогу будуть чітко визначені договором.

Порядок і умови проведення конкурсу та вимоги до професійного рівня адвокатів, які залучаються до надання безоплатної вторинної правової допомоги затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 28 грудня 2011 р. N 1362.

Ці Порядок, умови та вимоги визначають механізм організації та проведення конкурсу з відбору адвокатів для надання безоплатної вторинної правової допомоги, основні умови участі у конкурсі, порядок ухвалення конкурсною комісією рішень, а також встановлюють вимоги до професійного

рівня адвокатів, які залучаються до надання безоплатної вторинної правової допомоги. Конкурс полягає у перевірці теоретичних знань, практичних навичок і умінь претендента у різних галузях законодавства, досвіду з надання правової допомоги як захисника під час провадження дізнання, досудового слідства і розгляду кримінальних справ у суді, участі у розгляді справ про адміністративні правопорушення або як представника інтересів особи в судах, інших державних органах, органах місцевого самоврядування, перед іншими особами, вміння правильно використовувати теоретичні знання у практичній діяльності, зокрема щодо складення процесуальних документів. Конкурс проводять комісії, що утворюються головними управліннями юстиції в Автономній Республіці Крим, областях, містах Києві та Севастополі.

Вважаємо, що надане таким чином Міністерству юстиції України право фільтрації адвокатів на «своїх» та «чужих», порушує Конституційне право громадян на вибір захисника своїх прав, підтверджене Конституційним

Судом України в рішенні по справі Солдатова та не зовсім відповідає таким принципам державної політики у сфері надання безоплатної правової допомоги, визначеним у ст. 5 Закону України «Про безоплатну правову допомогу», як верховенство права; законність; доступність безоплатної правової допомоги. Звертаємо увагу, що ст. 13 вказаного Закону говорить, що безоплатна вторинна правова допомога – це вид державної гарантії, що полягає у створенні рівних можливостей для доступу осіб до правосуддя. Наголошуємо: рівних можливостей.

Тут важливо додати, що в рішенні «М. проти Об'єднаного Королівства» Комісія з прав людини заявила, що питання про право вибирати захисника може виникати тільки в тому випадку, якщо обвинувачуваний має достатні кошти для оплати його послуг. Таким чином, обвинувачуваний, що використовує допомогу призначеного захисника безкоштовно, не має можливості вибору або вираження своєї думки по цьому питанню. Вказаним Комісія не протирічить норми

Конвенції, що гарантує особі використувувати правову допомогу захисника, обраного на власний розсуд та не говорить про відсутність можливості у обвинувачуваного відмовитись від такого захисника: він має таке право, мова йдеться про забезпечення позитивного обов'язку держави надати таку допомогу. Тобто сам факт надання безоплатного компетентного захисника, який в змозі забезпечити ефективну правову допомогу та участь якого в справі не виключається кримінально-процесуальним законодавством України, виключає відповідальність держави за порушення норм Конвенції в разі відмови особи від такого захисника.

Але затверджена владою схема відбору має корупційну небезпеку; чого варте, наприклад, здійснення перепроверки адвокатів та їх знань, що вже були оцінені кваліфікаційними комісіями адвокатури під час здавання іспитів на право отримати адвокатське свідоцтво?

Веприцький С.С., Кононенко В.П.

Рішення Європейського суду з прав людини як джерело права України

Процедура розгляду справ та виконання рішень Європейського суду з прав людини в Україні

23 лютого 2006 р. Верховною Радою України було прийнято Закон України «Про виконання рішень і застосування практики Європейського суду з прав людини» (зі змінами та доповненнями, внесеними Законом України від 15 березня 2011 року N 3135-VI) (далі – Закон). Цей Закон регулює відносини, що виникають у зв'язку з обов'язком держави виконати рішення Європейського суду з прав людини в справах проти України; з необхідністю усунення причин порушення Україною Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод і протоколів до неї; з упровадженням у українське судочинство та адміністративну практику європейських стандартів прав людини; із створенням передумов для зменшення числа заяв до Європейського суду з прав людини проти України.

Конвенція про захист прав людини та основних свобод (далі – Конвенція) була розроблена Радою Європи, відкрита для підписання в Римі 4 листопада 1950 року та набула чинності в вересні

1953 року. Спираючись на положення Загальної декларації прав людини 1948 року, автори Конвенції прагнули досягти цілей Ради Європи шляхом захисту та розвитку прав людини та основних свобод. Конвенція стала першим кроком на шляху колективного здійснення деяких прав, закріплених у Загальній декларації. Конвенція не тільки проголосила деякі цивільні та політичні права та свободи, але також створила механізм забезпечення дотримання зобов'язань, прийнятих на себе державами-учасницями Конвенції. Контроль за дотриманням зобов'язань було покладено на три органи: Європейську комісію з прав людини (заснована в 1954 році), Європейський суд із прав людини (заснований в 1959 році) та Комітет міністрів Ради Європи, що складається з міністрів закордонних справ держав-учасниць або їхніх представників.

Європейський суд із прав людини (далі – Суд) – міжнародний судовий орган, юрисдикція якого поширюється

на всі держави-члени Ради Європи, що ратифікували Конвенцію, та включає всі питання, пов'язані з тлумаченням і застосуванням Конвенції, включаючи міждержавні справи та скарги окремих осіб.

В результаті росту обізнаності європейців із їхніми правами згідно з Конвенцією, Суд став жертвою власного успіху. Необхідно до 5 років для того, щоб почати розглядати деякі справи; утворилася значна черга зі справ. Наприклад, згідно з Інформаційним бюлетенем із прав людини (видається Радою Європи), в період між 1 листопада 2003 та 29 лютого 2004 Суд розглядав 7315 справ, з яких 6255 було визнано неприйнятними.

Наведені обставини стали останнім часом наріжним каменем та предметом обговорення на рівні Держав-Учасниць Ради Європи. Так, у ході Конференції високого рівня, проведеної 18-19 лютого 2010 року у м. Інтерлакені (Швейцарія) за ініціативою швейцарського головування у Комітеті Міністрів Ради

Європи, Держави-Сторони Конвенції та Суду, вітаючи набрання чинності 1 червня 2010 року, Протоколом N 14 до Конвенції затвердили План дій. Зазначений План дій містить положення щодо права на індивідуальне звернення, виконання Конвенції на національному рівні, застосування процедур і критеріїв прийнятності повторюваних заяв, правового статусу Суду та нагляду за виконанням рішень Суду. Слід зазначити, що План дій загалом спрямований на підвищення ефективності діяльності Суду.

Відповідно до початкового тексту Конвенції, скарги проти держав-учасників могли подаватися іншими державами-учасниками або індивідуальними заявниками (приватними особами, групами приватних осіб або неурядовими організаціями). Однак право на подачу індивідуальної скарги носило факультативний характер і застосовувалося тільки до держав, що визнала його (згодом, з набуттям чинності Протоколом № 11, це право стало обов'язковим).

Спочатку заяви попередньо розглядалися Комісією, яка вирішувала питання про їх прийнятність. Як тільки заяву визнано прийнятною, Комісія зверталася до сторін із пропозицією врегулювати спір дружнім шляхом. У разі невдачі Комісія готувала доповідь, у якій викладалися фактичні обставини справи та виражалася юридична думка по суті спору. Доповідь прямувала до Комітету міністрів.

Якщо справа стосувалася держави-відповідача, який визнав обов'язкову юрисдикцію Суду, Комісія та відповідна держава протягом трьох місяців із моменту направлення доповіді Комітету міністрів могли передати заяву на розгляд Суду для прийняття остаточного, що має обов'язкову силу, рішення. Приватні особи не мали права передачі справи до Суду. Якщо справа не була передана до Суду, Комітет міністрів вирішував, чи мало місце порушення прав, гарантованих Конвенцією, та в разі позитивного рішення присуджував жертві порушення «справедливу компенсацію». Комітет міністрів також відповідав за забезпечення виконання прийнятих Судом постанов.

З моменту вступу Конвенції в силу, вона була доповнена чотирнадцятьма протоколами. Протоколи № 1, 4, 6, 7, 12, 13 і 14 розширили перелік прав людини та основних свобод, проголошених Конвенцією. Протокол № 2 наділив Суд компетенцією виносити

консультативні висновки. Протокол № 9 надав індивідуальним заявникам право самим передавати справи до Суду за умови ратифікації Протоколу Державою-відповідачем і схвалення Відбірковим комітетом. Протокол № 11 встановив контрольний механізм (див. нижче). Набувши чинності 1 червня 2010 року, Протокол № 14 передбачає створення нових правових механізмів для найбільш простих справ, новий критерій прийнятності (значний збиток) і продовжує термін перебування суддів на посаді до дев'яти років. Решта протоколів стосувалась організації діяльності органів, заснованих Конвенцією, і процедур їхньої роботи.

Керуючись принципом «справедливості із затримкою — жодної несправедливості», Рада Європи створила робочу групу для пошуку шляхів покращення ефективності Суду. Результатом цієї роботи стали поправки до Європейської конвенції з прав людини — Протокол №14. Цей новий протокол, що вимагає загальної ратифікації всіма державами-членами Ради Європи для вступу його в силу, запроваджує ряд змін:

1. Одноособовий суддя може приймати рішення щодо прийнятності скарги. На сьогодні таке рішення приймають три судді.

2. Якщо справа в значній мірі є подібною до тих, які вже раніше розглядалися Судом, і виникає по суті через те, що держава-член не змінює своє національне законодавство з метою корегування питання, що вже раніше порушувалися в попередніх рішеннях, справа може бути розглянута трьома суддями, а не Палатою з семи суддів.

3. Справа визнається непринятною, якщо вважається, що позивач не зазнав «суттєвої шкоди». Проте це правило не є суворим.

4. Держава-учасник може поставити перед Судом за позовом Комітету Міністрів, якщо держава відмовляється виконати рішення, винесене не на її користь.

5. Комітет Міністрів Ради Європи може звернутися до Суду за «інтерпретацією» рішення, щоб посприяти визначенню найкращого шляху для його виконання державою-членом.

Європейський суд із прав людини складається з суддів, число яких відповідає кількості держав-учасниць Конвенції. Конвенція не передбачає обмеження числа суддів одного громадянства. Судді обираються Парламентською асамблеєю Ради Європи

терміном на шість років. Однак повноваження половини суддів, обраних на перших виборах, припинилися через три роки, з тим, щоб суддівський склад оновлювався наполовину кожні три роки. Судді засідають в Суді особисто та не виступають від імені держав. Вони не мають права займатися діяльністю, несумісною з їхньою незалежністю, неупередженістю, а також з постійним характером їхньої роботи в Суді. Термін повноважень суддів закінчується після досягнення ними 70 років. На пленарних засіданнях Суду обираються строчком на три роки Голова Суду, два заступника Голови Суду та два Голови секцій.

Відповідно до Регламенту, Суд розділений на чотири секції, склад яких (затверджується на три роки) повинен бути збалансований за географічною й гендерною ознакою та повинен представляти різні правові системи держав-учасниць Конвенції. Дві Секції очолюються заступниками Голови Суду, дві — Головами секцій. Заступники голів секцій, обрані секціями, надають допомогу Головам секцій і при необхідності їх заміщують. Комітети з трьох суддів створюються в кожній Секції строчком на дванадцять місяців.

Палати із семи суддів створюються в кожній Секції на основі ротації. До складу Палати, що розглядає справу, обов'язково входять голова секції та суддя, обраний від Держави-відповідача. Якщо останній не є членом Секції, він засідає, як член Палати *ex officio*. Члени Секції, які не є членами Палати, беруть участь у засіданні в якості запасних суддів. Велика палата складається з сімнадцяти суддів. У ній *ex officio* засідають Голова Суду, заступники Голови Суду та голови секцій.

Конвенцію було ратифіковано Україною шляхом прийняття 17 липня 1997 року Закону України «Про ратифікацію Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року, Першого протоколу та протоколів N 2, 4, 7 та 11 до Конвенції» (текст Конвенції ратифіковано з заявами та застереженнями).

За таких обставин кожна особа в разі порушення її прав може звернутися зі скаргою до Європейського суду з прав людини. Скарги можуть подаватися безпосередньо до Суду будь-якою Державою-учасницею (міждержавні заяви) або приватною особою (індивідуальні заяви). Скарга до Європейського суду має містити такі обов'язкові пункти: 1) сторони в справі; 2) виклад фактів;

3) виклад порушень Конвенції, що мали місце з наданням необхідних аргументів; 4) інформація щодо використання національних способів захисту порушених прав; 5) викладення предмету скарги (про що прохаєте суд); 6) інші міжнародні інстанції, де було розглянуто (або розглядається) справу; 7) перелік документів, що додаються (копії); 8) підпис заявника або його представника.

Щодо процедури подання заяв та умови їх прийнятності, слід взяти до уваги Практичне керівництво з прийнятності індивідуальних скарг, що підготовлене Секретаріатом Суду. Наведемо деякі з правил прийнятності. Перш за все заявникові необхідно дотримуватися правила «шести місяців», оскільки Суд може брати справу до розгляду лише після того, як було вичерпано всі національні засоби юридичного захисту, згідно із загально визнаними принципами міжнародного права, і впродовж шести місяців від дати постановлення остаточного рішення на національному рівні (ст. 35 Конвенції).

Розгляд у Суді є змагальним і публічним. Слухання проводяться лише в окремих випадках і теж є публічними, якщо в силу виняткових обставин Палата або Велика палата не вирішить інакше. Доступ до всіх документів, переданих сторонами на зберігання в Секретаріат, як правило, є відкритим. Індивідуальні заявники вправі подавати скарги самостійно, однак юридичне представництво рекомендується, й навіть є обов'язковим, при проведенні слухань або після визнання справи прийнятною. Для заявників, які не володіють достатніми фінансовими коштами, Радою Європи була розроблена схема надання юридичної допомоги.

Офіційними мовами Суду є французька та англійська, проте заяви можуть бути представлені на будь-якій з офіційних мов держав-учасниць. Після визнання справи прийнятною повинна використовуватися одна з офіційних мов Суду, якщо Голова палати або Великої палати не дозволить продовжити використовувати мову, якою заяву було подано.

Кожну індивідуальну заяву передають на розгляд однієї з секцій Суду, Голова якої призначає суддю-доповідача. Після попереднього вивчення скарги доповідач вирішує, чи буде вона розбиратися Комітетом з трьох суддів або Палатою.

Комітет може одностайним голосуванням оголосити справу непринятною

або виключити її з реєстру справ, якщо таке рішення може бути прийняте без додаткового вивчення.

Крім справ, переданих на розгляд Палат безпосередньо суддями-доповідачами, палати розглядають індивідуальні заяви, які не визнані неприйнятними Комітетом з трьох суддів, а також міждержавні заяви. На розсуд Суду питання прийнятності та суті справи вирішуються в окремих рішеннях або спільно в одному рішенні.

Якщо справа, яку розглядає Палата, вимагає глибокого тлумачення положень Конвенції, або якщо рішення в справі може увійти в суперечність з уже установленою прецедентною практикою, палата може в будь-який час передати таку справу на розгляд Великої палати за умови, що жодна зі сторін не висловить своєї незгоди протягом одного місяця з моменту повідомлення про намір передати справу до Великої палати. У разі передачі справи, вона буде розглядатися згідно з процедурою, аналогічною для Палат. На першій стадії провадження в справі ведеться, як правило, в письмовій формі, однак Палата може прийняти рішення про проведення слухання. В даному випадку одночасно розглядаються питання по суті заяви.

Рішення Палати про прийнятність, прийняте більшістю голосів, повинно бути вмотивованим. Доступ до винесених рішень є відкритим. Як тільки визнано заяву прийнятною, Палата може запропонувати сторонам подати додаткові докази та письмові пояснення. Заявників, зокрема, просять представити вимоги про «справедливу сатисфакцію». Якщо на стадії розгляду питання про прийнятність скарги слухання не проводилося, Палата може вирішити провести окреме слухання по суті справи.

В інтересах належного здійснення правосуддя Голова палати може запропонувати або надати дозвіл будь-якій державі-учасниці, що не виступає стороною в справі, або іншій заінтересованій особі, яка не є заявником, подати письмові зауваження або, в виняткових випадках, взяти участь у слуханні. Держава-учасниця, до громадянства якого належить заявник, має повне право брати участь у процесі.

Під час розгляду справи по суті можуть бути розпочаті переговори щодо дружнього врегулювання спору за посередництвом Секретаря. Переговори про дружнє врегулювання є конфіденційними. Палата приймає

рішення більшістю голосів. Кожен суддя, який брав участь у розгляді справи, має право, висловити, як додаток до рішення або свою окрему думку, що збігається чи розходиться з рішенням, або просто констатацію своєї незгоди.

Протягом трьох місяців із дати ухвалення рішення палатою будь-яка зі сторін може звернутися з проханням про передачу справи до Великої палати, якщо воно порушує серйозне питання щодо тлумачення або застосування Конвенції чи протоколів до неї або важливе питання загального характеру. Подібні заяви розглядаються Колегією в складі п'яти суддів Великої палати, в число яких входять Голова Суду, голови секцій, за винятком Голови тієї Секції, до якої належить Палата, яка прийняла оспорювану постанову, і суддя, обраний в порядку черговості з числа суддів, що не входять у первісну Палату. Постанова Палати стає остаточною після закінчення трьох місяців або раніше, якщо сторони заявлять, що не мають наміру просити про передачу справи до Великої палати, або якщо Колегія з п'яти суддів відхилить клопотання про передання справи.

Якщо колегія задовольняє клопотання про передання, Велика палата більшістю голосів виносить свою постанову, яка є остаточною. Всі остаточні рішення Суду мають обов'язкову силу для держав-відповідачів. Нагляд за виконанням рішень Суду здійснюється Комітетом міністрів Ради Європи, який перевіряє, чи зробили Держави, визнані винними в порушенні положень Конвенції, адекватні заходи для виконання особливих зобов'язань або зобов'язань загального характеру, що впливають із рішень Суду. Суд може на запит Комітету міністрів робити консультативні висновки з правових питань, які стосуються тлумачення Конвенції та протоколів до неї. Рішення Комітету міністрів про подання запиту щодо консультативного висновку Суду приймається більшістю голосів.

Прохання про надання консультативних висновків розглядаються Великою палатою, чії висновки затверджуються більшістю голосів. Кожен суддя вправі, як додаток до висновку, викласти свою окрему думку.

Перекази всіх остаточних рішень Суду щодо України публікуються в «Офіційному віснику України», а також розміщуються на офіційному сайті Міністерства юстиції. Крім того, після набуття чинності Законом України «Про виконання рішень і застосування

практики Європейського суду з прав людини» стислий виклад рішення Суду публікується в газеті «Урядовий кур'єр» – офіційному виданні Уряду України. Цей же стислий виклад протягом трьох днів розсилається всім державним органам та зацікавленим особам, при цьому до нього додається копія оригінального тексту. Крім того, практика Суду як щодо України, так і щодо інших держав систематично публікується в спеціалізованому журналі «Практика Європейського суду з прав людини. Рішення. Коментарі», що видається неурядовою організацією «Українська Правнича Фундація». Окремі рішення та тематичні збірки також перекладаються на українську мову та друкуються іншими неурядовими організаціями.

Зазначимо, що рішення Європейського суду з прав людини є обов'язковим для виконання Україною відповідно до статті 46 Конвенції. Крім того, відповідно до ст. 17 Закону України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» суди застосовують при розгляді справ Конвенцію та практику Суду як джерело права.

Велика кількість рішень Європейського суду до встановлення порушення пункту 1 статті 6 «Право на справедливий суд» Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, яке полягало у порушенні права на доступ до суду, права на справедливий судовий розгляд, права на виконання рішення національного суду та права на розгляд справи протягом розумного строку.

Так, остаточним рішенням Європейського суду з прав людини у справі «Перетяка та Шереметьєв проти України» встановлено порушення пункту 1 статті 6 «Право на справедливий суд» Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, яке полягало у порушенні права на доступ до суду у зв'язку із залишенням Вищим адміністративним судом України без розгляду касаційних скарг заявників, якими оскаржувалися рішення апеляційних судів, ухвалені в порядку цивільного судочинства.

Остаточним рішенням Європейського суду з прав людини у справі «Желтяков проти України» визнано порушення пункту 1 статті 6 «Право на справедливий суд» Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, що полягало у порушенні права на справедливий судовий розгляд, права на виконання рішення національного

суду та права на розгляд справи протягом розумного строку у зв'язку з тим, що обґрунтування національного суду необхідності скасування остаточного судового рішення за нововиявленими обставинами не може вважатися належним у контексті обставин цієї справи і, відповідно, таке скасування призвело до порушення принципу юридичної визначеності. Також Європейський суд з прав людини зазначив, що остаточне рішення суду до скасування тривалий час залишалось невиконаним та скасування судового рішення з порушенням принципу юридичної визначеності не може вважатися виправданням його невиконання. Крім того, національними судами не забезпечено розгляд справи заявника в «розумний строк» через затримки у провадженні, в основному з вини судів першої інстанції.

У справі «Серков проти України» Європейським судом з прав людини порушення встановлено у зв'язку з тим, що, по-перше, відповідне національне законодавство не було чітким та узгодженим та, відповідно, не відповідало вимозі «якості» закону, що мало наслідком його суперечливе тлумачення Верховним Судом України, та, по-друге, незастосування судами, всупереч національному законодавству, підходу, який був би сприятливішим для заявника, коли у його справі законодавство припускало неоднозначне тлумачення.

Остаточними рішеннями Європейського суду з прав людини у справах «Маруценко проти України», «Шаповалова проти України», «Волчкова проти України», «Соболев проти України», «Омеляненко проти України», «Скороход проти України», «Щуров проти України», «Жужа проти України», «Понмаренко проти України», «Махонько проти України», «Сверчков та Сверкова проти України», «Ларіонов проти України», «Черниш проти України», «Паламарчук проти України» та «Крижанівський проти України» встановив порушення пункту 1 статті 6 «Право на справедливий суд» Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод у зв'язку з незабезпеченням національними судами розгляду справи в розумний строк.

Аналіз цих рішень свідчить, що проблемами, які призводять до порушення вимоги здійснення судового розгляду справ у розумний строк, полягають у надмірній тривалості розгляду справ судом у зв'язку з численними випадками відкладення судових засідань, неодноразовим поверненням справ на но-

вий розгляд, тривалим розглядом справ судом касаційної інстанції.

У справі «Федоров і Федорова проти України», серед іншого, встановлено порушення пункту 1 статті 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод у зв'язку з тим, що під час розгляду апеляційним судом справи заявника не було дотримано принципу рівності сторін, оскільки судовий розгляд справи відбувався за його відсутності, але за участю іншої сторони, яка мала можливість усно представляти свою позицію.

У справі «Маруценко проти України» Європейський суд з прав людини також констатував порушення статті 13 «Право на ефективний засіб юридичного захисту» Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод у зв'язку з відсутністю у заявника ефективного засобу юридичного захисту від порушення його права на розгляд справи протягом розумного строку.

Остаточним рішенням Європейського суду з прав людини в справі «Новак проти України», серед іншого, було встановлено порушення статті 1 Протоколу № 7 до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, яке полягало у винесенні суб'єктом владних повноважень постанови мовою, яку заявник не розумів, і врученні в день його видворення та за обставин, які не надавали йому можливості оскаржити видворення самостійно або через представника.

На зазначені порушення Конвенції судами неодноразово звертав увагу і Вищий адміністративний суд України в своїх інформаційних листах № 2198/11/13-11 від 24.11.2011 та № 346/11/13-12 від 07.02.12.

Процедуру виконання таких рішень регламентує Закон України «Про виконання рішень і застосування практики Європейського суду з прав людини». Протягом десяти днів від дня одержання повідомлення про набуття Рішенням статусу остаточного Орган представництва надсилає стислий виклад Рішення Стягувачеві, Уповноваженому Верховної Ради України з прав людини, всім державним органам, посадовим особам і іншим суб'єктам, безпосередньо причетним до справи, за якою постановлено Рішення. З метою виконання заходів загального характеру держава забезпечує переклад та публікацію повних текстів Рішень українською мовою спеціалізованим у питаннях практики Суду юридичним виданням, що має поширення в професійному середовищі правників.

Протягом десяти днів від дня отримання повідомлення Суду про набуття Рішенням статусу остаточного Органу представництва:

а) надсилає Стягувачеві повідомлення з роз'ясненням його права подати до державної виконавчої служби заяву про виплату відшкодування, в якій мають бути зазначені реквізити банківського рахунка для перерахування коштів;

б) надсилає до державної виконавчої служби оригінальний текст і переклад резолютивної частини остаточного рішення Суду в справі проти України, яким визнано порушення Конвенції, оригінальний текст і переклад резолютивної частини остаточного рішення Суду щодо справедливої сатисфакції в справі проти України, оригінальний текст і переклад рішення Суду щодо дружнього врегулювання в справі проти України, оригінальний текст і переклад рішення Суду про схвалення умов односторонньої декларації в справі проти України. Автентичність перекладу засвідчується Органом представництва.

Виконання Рішення здійснюється за рахунок Державного бюджету України. Державна виконавча служба впродовж десяти днів із дня надходження документів, зазначених у пункті «б» цієї частини, відкриває виконавче провадження. Неподання Стягувачем заяви про виплату відшкодування не є перешкодою для виконання Рішення. Відповідно до ст. 8 Закону, виплата Стягувачеві відшкодування має бути здійснена в тримісячний строк із моменту набуття Рішенням статусу остаточного або в строк, передбачений у Рішенні. У разі порушення строку, зазначеного в частині першій цієї статті, на суму відшкодування нараховується пеня відповідно до Рішення. Протягом одного місяця від дня відкриття виконавчого провадження за Рішенням Органу представництва надсилає до Державного казначейства України постанову про відкриття виконавчого провадження.

Державне казначейство України протягом 10 днів від дня надходження зазначених у частині третій цієї статті документів здійснює списання на вказаний Стягувачем банківський рахунок, а в раз його відсутності — на депозитний рахунок державної виконавчої служби коштів із відповідної бюджетної програми Державного бюджету України. Порядок збереження коштів на депозитному рахунку державної виконавчої служби визначається Законом України

«Про виконавче провадження».

Підтвердження списання відшкодування, отримане від Державного казначейства України, та підтвердження виконання всіх вимог, зазначених у резолютивній частині остаточного рішення Суду в справі проти України, яким визнано порушення Конвенції, резолютивній частині остаточного рішення Суду щодо справедливої сатисфакції в справі проти України, в рішенні Суду щодо дружнього врегулювання в справі проти України, в рішенні Суду про схвалення умов односторонньої декларації в справі проти України, є для державної виконавчої служби підставою для закінчення виконавчого провадження.

З метою забезпечення відновлення порушених прав Стягувача, крім виплати відшкодування, вживаються додаткові заходи індивідуального характеру. Відповідно до ст. 10 Закону додатковими заходами індивідуального характеру є:

а) відновлення настільки, наскільки це можливо, попереднього юридичного стану, який Стягувач мав до порушення Конвенції (*restitutio in integrum*);

б) інші заходи, передбачені в Рішенні. Відновлення попереднього юридичного стану Стягувача здійснюється, зокрема, шляхом: а) повторного розгляду справи судом, включаючи відновлення провадження в справі; б) повторного розгляду справи адміністративним органом. Так, підставою для перегляду судових рішень Верховним Судом України в порядку, передбаченому Цивільним процесуальним (п. 2 ст. 355), Господарським процесуальним (п. 2 ст. 116-11), Кримінально-процесуальним (п. 2 ст. 400-12) кодексами та Кодексом адміністративного судочинства (п. 2 ст. 237), є встановлення міжнародною судовою установою, юрисдикція якої визнана Україною, порушення Україною міжнародних зобов'язань при вирішенні справи судом.

З метою забезпечення додержання державою положень Конвенції, порушення яких встановлене Рішенням, забезпечення усунення недоліків системного характеру, які лежать у основі виявленого Судом порушення, а також усунення підстави для надходження до Суду заяв проти України, спричинених проблемою, що вже була предметом розгляду в Суді, вживаються заходи загального характеру.

Відповідно до ст. 13 Закону, заходами загального характеру є заходи, спрямовані на усунення зазначеної в

Рішенні системної проблеми та її першопричини, зокрема: а) внесення змін до чинного законодавства та практики його застосування; б) внесення змін до адміністративної практики; в) забезпечення юридичної експертизи законопроектів; г) забезпечення професійної підготовки з питань вивчення Конвенції та практики Суду прокурорів, адвокатів, працівників правоохоронних органів, працівників імміграційних служб, інших категорій працівників, професійна діяльність яких пов'язана з правозастосуванням, а також із триманням людей в умовах позбавлення свободи; д) інші заходи, які визначаються — за умови нагляду з боку Комітету міністрів Ради Європи — державою-відповідачем відповідно до Рішення з метою забезпечення усунення недоліків системного характеру, припинення спричинених цими недоліками порушень Конвенції та забезпечення максимального відшкодування наслідків цих порушень.

Слід зазначити, що Суд не є апеляційним судом щодо справ про імміграцію чи судом четвертої інстанції, а розгляд запитів про застосування тимчасових заходів повинен здійснюватися у повній відповідності з принципом субсидіарності, та такі запити повинні ґрунтуватися на оцінці фактів і обставин конкретної справи із подальшим її швидким дослідженням і ухваленням рішень по суті.

Слід звернути увагу на важливість надання Державами-Учасницями Конвенції відповідних національних засобів юридичного захисту, котрі функціонували б ефективно і справедливо та забезпечували правильний і своєчасний розгляд проблеми відповідно до Конвенції та у світлі практики Суду та визнати, що вони можуть оспорювати у Суді застосування тимчасових заходів, а Держави-Учасниці мають дотримуватися їх.

Наша держава має забезпечити існування особливих чи звичайних національних засобів юридичного захисту, задля гарантування рішення про встановлене у рішенні Суду порушення Конвенції та, де це необхідно, усунути останнє; забезпечити, щоб програми професійного навчання суддів, прокурорів та інших правозастосовців, як і працівників сил безпеки, містили адекватну інформацію стосовно добре розвиненої практики Суду у відповідній професійній сфері діяльності.

*Кравчук Анастасія Сергіївна,
кандидат юридичних наук*

Окремі питання запровадження в Україні податку на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки

Проблема побудови ефективної податкової системи - одна з найактуальніших під час виходу країни з фінансової кризи

Створення нової законодавчої бази у сфері оподаткування має відображати традиції існуючої податкової системи та відповідати світовим тенденціям розвитку податкових систем. Податкова політика держави має бути спрямована на побудову стабільної податкової системи, збалансованого співвідношення фіскальної та стимулюючої функції податків. Прийняття Податкового кодексу України є важливим кроком на шляху адаптації податкового законодавства України до законодавства Європейського союзу.

З прийняттям Податкового кодексу України оподаткування майна в Україні зазнало суттєвих змін. Так, з системи загальнодержавних податків та зборів виключено податок з власників транспортних засобів та інших самохідних машин і механізмів, була скасована велика кількість місцевих податків та зборів. Однією з новел Податкового кодексу України є введення в дію з 1.07. 2012 податку на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки. Відповідно до ст.10 Податкового кодексу України податок на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки, входить до системи місцевих податків. На виконання вимог Податкового кодексу України Харківська міська рада 12.01.2011р. прийняла рішення "Про врегулювання питань справляння податків на території міста Харкова відповідно до норм Податкового кодексу", яким встановила на території міста Харкова податок на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки.

Нерухоме майно як об'єкт оподаткування розглядається щодо податку на нерухоме майно, який є одним з класичних видів податків, що існує в багатьох податкових системах країн світу. Податок на нерухоме майно існує майже у 130 країнах світу. Так, наприклад у Франції, Німеччині, Австрії, Швейцарії, Англії і інших європейських державах ставка пода-

тку на нерухомість складають в середньому 1–2% від її вартості. Нерухомість є одним з унікальних об'єктів оподаткування. У науці цивільного права виокремлюються як фізичні ознаки нерухомості (тісний зв'язок із землею та неможливість переміщення без заподіяння шкоди його призначенню), так і соціально-економічні ознаки. Дійсно, нерухомість має високу цінність, що обумовлена її використанням, а нерухомі речі є соціально значущими об'єктами. З метою забезпечення стабільності обігу нерухомості, упорядкованості прав на таке майно законодавством встановлено особливий порядок реєстрації прав на нерухомість і правочинів з нею. Таким чином, для правового регулювання нерухомості характерно поєднання приватноправового та публічно-правового методів регулювання. Такі властивості нерухомості, як візуальна наочність, постійність місцезнаходження, тривалість існування, необхідність державної реєстрації роблять її зручним об'єктом оподаткування, а введення податку на нерухомість має стимулювати власника його до найбільш ефективного використання майна, запобігатиме накопиченню майнових об'єктів окремим власниками. За таких обставин надходження від податку на нерухоме майно можуть стати одним із стабільних джерел наповнення дохідної частини місцевих бюджетів.

Платниками податку на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки, згідно з Податковим кодексом України є фізичні та юридичні особи, які є власниками об'єктів житлової нерухомості. Відповідно до п.п. 14.1.129 п.п.14.1. ст.14 Податкового кодексу об'єкти житлової нерухомості - будівлі, віднесені відповідно до законодавства до житлового фонду, дачні та садові будинки. Зазначена норма виділяє та надає визначення таким типам об'єктів житлової нерухомості: а) житловий

будинок; б) житловий будинок садибного типу; в) прибудова до житлового будинку; г) квартира - ізольоване помешкання в житловому будинку, призначене та придатне для постійного у ньому проживання; г) котедж; д) кімнати у багатосімейних (комунальних) квартирах; е) садовий будинок; є) дачний будинок.

Як бачимо, до переліку об'єктів оподаткування не включено об'єкти нежитлової нерухомості. Зазначене звуження об'єктів за критерієм їх поділу згідно з цільовим призначенням не є економічно обґрунтованим, адже основна мета володіння нежитловою нерухомістю – використання такої нерухомості у підприємницької діяльності та одержання прибутку з такого володіння. Тому вважаємо обґрунтованим доповнити перелік об'єктів оподаткування зазначеним податком об'єктами нежитлової нерухомості. Не оподатковуються цим податком об'єкти житлової нерухомості, які перебувають у власності держави або територіальних громад, об'єкти житлової нерухомості, які розташовані в зонах відчуження та безумовного (обов'язкового) відселення, визначені законом; будівлі дитячих будинків сімейного типу; садовий або дачний будинок, але не більше одного такого об'єкта на одного платника податку; об'єкти житлової нерухомості, які належать багатодітним сім'ям та прийомним сім'ям, у яких виховується троє та більше дітей, але не більше одного такого об'єкта на сім'ю; гуртожитки.

Базою оподаткування є житлова площа об'єкта житлової нерухомості. База оподаткування об'єктів житлової нерухомості, які перебувають у власності фізичних осіб, обчислюється органом державної податкової служби на підставі даних Державного реєстру речових прав на нерухоме майно, що безоплатно надаються органами державної реєстрації прав на нерухоме майно. База оподаткування об'єктів житлової нерухомості, що

перебувають у власності юридичних осіб, обчислюється такими особами самостійно виходячи з житлової площі об'єкта оподаткування на підставі документів, що підтверджують право власності на такий об'єкт.

Оптимізація обігу нерухомості є одним із головних завдань держави. Провідне місце у цьому займає правове регулювання відносин, пов'язаних із державною реєстрацією прав на нерухоме майно. І тому на сьогодні одним із питань, яке потребує нагального вирішення, є запровадження єдиної системи державної реєстрації речових прав на нерухоме майно, що забезпечить належний захист прав фізичних та юридичних осіб на нерухоме майно. Одними з пріоритетних завдань податкової політики України, що визначена у Основних напрямках бюджетної політики на 2012 рік, затверджених Верховною радою України 13 травня 2011р., є здійснення методологічно-організаційних заходів щодо належного впровадження з 2012 року податку на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки.

З метою забезпечення стабільності обігу нерухомості, упорядкованості прав на таке майно законодавством встановлено особливий порядок реєстрації прав на нерухомість і правочинів з нею. 1 липня 2004 року прийнято Закон України «Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обмежень» (далі - Закон 2004 року), який визначав правові, економічні, організаційні засади створення у складі державного земельного кадастру єдиної системи державної реєстрації речових прав на земельні ділянки та інше нерухоме майно, обмежень цих прав.

Систему органів державної реєстрації прав за Законом 2004 року склали центральний орган виконавчої влади з питань земельних ресурсів, який забезпечує реалізацію державної політики у сфері державної реєстрації прав, створена при ньому державна госпрозрахункова юридична особа з консолідованим балансом (центр державного земельного кадастру) та її відділення на місцях, які є місцевими органами державної реєстрації прав.

Однак система державної реєстрації прав, передбачена Законом 2004 року, не була створена. До створення єдиної системи органів реєстрації прав, а

також до формування Державного реєстру прав у складі державного земельного кадастру реєстрація об'єктів нерухомості проводиться комунальними підприємствами БТІ.

У зв'язку з цим виникла необхідність у регулюванні відносин, пов'язаних з державною реєстрацією прав на нерухоме майно, на якісно новому рівні. Саме тому Верховною Радою України 11 лютого 2010 року і прийнято Закон України «Про внесення змін до Закону України «Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обмежень» та інших законодавчих актів України» (далі - Закон), яким Закон України «Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обмежень» викладено у новій редакції та внесено зміни до деяких законодавчих актів, які регулюють відносини, пов'язані з державною реєстрацією речових прав на нерухоме майно.

Закон спрямований на виправлення практики, що склалася в Україні у сфері регулювання відносин, пов'язаних з державною реєстрацією речових прав на нерухоме майно. Так, Законом передбачається створення єдиної системи державної реєстрації речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень і визначаються нові підходи до державного регулювання цивільних правовідносин у цій сфері. При цьому, Закон визначив інший концептуальний підхід як до процедури державної реєстрації речових прав на нерухоме майно, так і до системи органів державної реєстрації речових прав на нерухоме майно. Це і стало першим кроком у реформуванні системи державної реєстрації речових прав на нерухоме майно та вирішенні вищезазначеного питання.

Новий підхід щодо побудови системи органів державної реєстрації є виваженим та ґрунтується на тому, що державна реєстрація речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень - це офіційне визнання і підтвердження державою фактів виникнення, переходу або припинення речових прав на нерухоме майно та їх обмежень, що супроводжується внесенням даних до Державного реєстру речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень. Тобто, державна реєстрація прав є виключно функцією держави, яка набуває і здійснює свої права та обов'язки через органи державної влади і саме

тому орган державної влади і має забезпечувати реалізацію такої функції.

Відповідно до Закону, систему органів державної реєстрації речових прав на нерухоме майно складають спеціально уповноважений центральний орган виконавчої влади з питань державної реєстрації прав, який є держателем Державного реєстру речових прав на нерухоме майно, та його територіальні органи, які є органами державної реєстрації прав.

Як бачимо, введення в дію з 01.07.2012 податку на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки, має супроводжуватися реформуванням системи реєстрації прав на нерухомість. Адже для правового регулювання нерухомості характерно поєднання приватноправового та публічно-правового методів регулювання. Такі властивості нерухомості, як візуальна наочність, постійність місце-знаходження, тривалість існування, необхідність державної реєстрації роблять її зручним для адміністрування об'єктом оподаткування. За таких обставин надходження від податку на нерухоме майно можуть стати одним із стабільних джерел наповнення дохідної частини місцевих бюджетів.

*Кравчун Анастасія Сергіївна,
кандидат юридичних наук*

Пытки? Кто виноват и что делать?

Достаточно часто адвокат сталкивается с жалобами обвиняемого/подсудимого на применение к последнему пыток со стороны сотрудников правоохранительных органов и сотрудников пенитенциарной (недавно еще уголовно-исполнительной) системы

Определить, когда человек говорит правду, а когда нет, очень сложно. Пытки, к сожалению, реально существуют, но обычно, естественно, не фиксируются.

Предварительный отчет Европейского комитета по предотвращению пыток о результатах посещения Украины 29.11.11 г. - 06.12.11 г. в очередной раз подтвердил присутствие пыток и отсутствие политической воли для изменения ситуации.

Публикации же в СМИ (к сожалению, достаточно часто дилетантские, да еще и путающие учреждения пенитенциарной системы с учреждениями МВД) и правозащитные организации прилагают определенные усилия, но проблему решить не могут.

Только профессиональный подход, охватывающий частные случаи в контексте общей идеологии государства, общества и законодательства, способен остановить сползание к средневековью.

Безусловно, что адвокаты должны находиться на самом острие этой борьбы. Для чего должны быть хорошо подготовлены теоретически.

Естественно, что сегодняшние взаимоотношения в системе уголовного правосудия и в тюремной системе закладывались в первые годы Советской власти. А на самом деле – значительно раньше. Очевидно, что идеология и методы, описанные Н.Евреиновым в «Истории телесных наказаний в России», были хорошо усвоены «правоохранителями» уже других государств. Справедливости ради, нужно сказать, что Европа 18-го века, в контексте сказанного, мало отличалась от России. А 30-40 годы 20-го века показали, что определенный режим в любом государстве способен изувечить культуру и любые гуманистические идеи. Мы помним, что официальное разрешение на применение физического воздействия во время следствия в конце 30-х годов формально было отменено только в 1953 г.

В 2002 г. в Украине была выпущена книга Камиля Жиффара «Пытки» об определении понятий, о нарушителях и жертвах, и т.п. А в 2003 г. нами совместно с Международным Советом

реабилитации жертв пыток, секретариатом Уполномоченного ВР по правам человека и несколькими другими международными и украинскими организациями было подготовлено и выпущено (на украинском и английском языках) пособие «Запобігання тортурам в Україні». Но создается впечатление, что те, кому предназначены такого рода книги, их не читают.

В Украине основой идеологии и законодательства служит Главный Закон государства – Конституция. Статья 3 декларирует, что человек, его жизнь и здоровье, честь и достоинство, неприкосновенность и безопасность признаются в Украине наивысшей ценностью. Статья 28 развивает и уточняет эту мысль: каждый имеет право на уважение его достоинства. Никто не может быть подвергнут пыткам, жестокому, нечеловеческому или унижающему его достоинство обращению либо наказанию.

Казалось бы, все предельно ясно, и виновные в применении пыток должны понести неотвратимое наказание, а пытки не остаться даже в памяти. Не получается. Несмотря на то, что Конституция является законом прямого действия, а также на наличие целого ряда других документов и норм.

В 1975 г. Генеральная Ассамблея приняла Декларацию о защите всех лиц от пыток и других жестоких, бесчеловечных или унижающих достоинство видов обращения и наказания. Положениям Декларации была придана сила закона в Конвенции против пыток и других жестоких, бесчеловечных или унижающих достоинство видов обращения, принятой в 1984 г.

Статья 1. «Для целей настоящей Конвенции определение «пытка» означает любое действие, которым какому-либо лицу умышленно причиняется сильная боль или страдание, физическое или нравственное, чтобы получить от него или от третьего лица сведения или признание, наказать его за действие, которое совершило оно или третье лицо или в совершении которого оно подозревается, а также запугать или принудить его или третье лицо, или по любой причине, основанной на дискриминации

любого характера, когда такая боль или страдание причиняется государственным или иным лицом, выступающим в официальном качестве, или по их подстрекательству, или с их ведома или молчаливого согласия. В это определение не включается боль или страдания, которые возникают лишь в результате законных санкций, неотделимы от этих санкций или вызываются ими случайно».

При написании Конвенции учитывались статья 5 Всеобщей декларации прав человека (1948 г.): «Никто не должен подвергаться пыткам или жестокому, бесчеловечному или унижающему его достоинство обращению и наказанию» и статья 7 Международного пакта о гражданских и политических правах (1966 г.): «Никто не должен подвергаться пыткам или жестокому, бесчеловечному или унижающему его достоинство обращению или наказанию. В частности, ни одно лицо не должно без его согласия подвергаться медицинским или научным опытам».

В соответствии с Конвенцией был создан Комитет против пыток, который следит за выполнением Конвенции государствами-участниками и расследует доведенные до его сведения случаи. Комиссия по правам человека имеет специального докладчика по пыткам.

В 1985 г. Генеральная Ассамблея приняла Декларацию основных принципов правосудия для жертв преступления и злоупотребления властью. В п.18 содержится положение о признании жертвой в случае, когда: «... причинен вред ... в результате действия или бездействия, еще не представляющего собой нарушения национальных уголовных законов, но являющегося нарушением международно-признанных норм, касающихся прав человека».

В контексте упомянутых международных актов в 1988 г. Генеральной Ассамблеей были утверждены Свод принципов защиты всех лиц, подвергаемых задержанию или заключению в какой бы то ни было форме. Принцип 1: Все лица, подвергнутые задержанию или заключению в какой бы то ни было форме, имеют право на

гуманное обращение и уважение достоинства, присущего человеческой личности.

К слову, в Руководящих принципах, касающихся роли лиц, осуществляющих судебное преследование, принцип 16 предполагает отказ от использования улик и доказательств, полученных с помощью незаконных методов и, тем более, связанные с применением пыток.

(Предложения о внесении в УПК нормы об отказе использования признательных показаний без других доказательств, подтверждающих вину подсудимого, нами неоднократно направлялись в структуры, имеющие право на законодательную инициативу).

После ратификации в 1997 г. Европейской Конвенции о защите прав человека и основополагающих свобод (1950 г.) Украина находится под юрисдикцией Европейского Суда. А после ратификации в том же 1997 г. Европейской Конвенции по предупреждению пыток и негуманного или унижающего достоинство обращения или наказания Украина обязана предоставлять Европейскому Комитету по предотвращению пыток возможность проверки выполнения своих обязательств по этой Конвенции. Проверяются учреждения, в которых находятся лица, лишённые свободы или свободного передвижения (отделения милиции, изоляторы временного содержания, СИЗО, колонии, психиатрические больницы и т.п.).

Обычно периодические визиты Комитета в какую-либо страну проис-

ходят раз в четыре года, но Украину Комитет посещает регулярно с промежутком год-два. Можно с уверенностью предположить, что есть серьезные причины для такого пристального внимания.

Комитет является, прежде всего, механизмом, который предупреждает злоупотребления, но в отдельных случаях он вмешивается и после таких нарушений.

Во время визитов Комитет:

- изучает общую ситуацию в учреждениях, которые посещаются его представителями;

- изучает отношение работников правоохранительных органов и другого персонала к лицам, лишённым свободы;

- знакомится с национальной правовой и административной системой, являющейся основой для применения лишения свободы.

В отличие от Европейского Суда, который в результате рассмотрения дела выносит юридически обязывающее решение, Комитет составляет доклад и дает советы и рекомендации, что составляет основу для дальнейшего диалога.

«... люди, задержанные украинской милицией, рискуют быть подвергнутыми различного рода злоупотреблениями во время ареста и/или во время содержания в камерах предварительного заключения (особенно во время допросов), а также в различных случаях подвергаться не только злоупотреблениям физической силой, но и пыткам». Выводы сделаны после посещения подразделений милиции г. Харькова во время посещений.

И еще другие выводы: человек, лишённый свободы, безусловно, должен иметь право информировать о себе своих родственников, общаться с адвокатом, быть осмотренным врачом. (К слову, эти правила есть и в наших нормах).

Как я уже писал, во время посещения Харьковского СИЗО Комитетом не было отмечено умышленное жестокое обращение, но перенаселенность, бытовые условия содержания и уровень гигиены, не соответствующие нормальному существованию, могут быть расценены как жестокое и унижающее человеческое достоинство обращение.

(Иначе и не могут быть расценены условия, когда люди принимают пищу и отправляют естественные надобности в одно и то же время и в одном

и том же месте на расстоянии одного метра, тут же стирают и сушат белье, моют посуду, тут же на полу сумки с передачами и одеждой, тут же курят и тут же находятся некурящие, т.п. И ужасно - медицинский осмотр после приезда после следственных действий проходит в присутствии сотрудников милиции. Где и как потом добиваться объективного расследования жалоб - вопрос риторический).

В Европейской Конвенции о защите прав человека и основополагающих свобод нет определения понятия пытки. Статья 3 звучит так: «Никто не должен подвергаться пыткам и бесчеловечному или унижающему достоинство обращению или наказанию».

Нет определения и в Европейской Конвенции по предупреждению пыток и бесчеловечного или унижающего достоинство обращения или наказания 1987 г. В Преамбуле упоминается только, что в соответствии со статьей 3 (см. выше) «никто не должен подвергаться пыткам...», сама же Конвенция предусматривает только создание механизмов по предупреждению пыток.

Поэтому обратимся к решениям Европейского суда. При рассмотрении дела Дания, Франция, Норвегия, Швеция, и Нидерланды против Греции (1969 г.) Европейская Комиссия по правам человека определила степени тяжести запрещенного поведения, а при рассмотрении дела Ирландия против Великобритании (1978 г.) Европейский Суд дал такие формулировки:

Пытка: намеренно бесчеловечное обращение, которое влечет серьезные и жестокие страдания.

Бесчеловечное обращение и наказание: причинение сильного физического или душевного страдания.

(Это почти полное повторение ООНовского определения и очень близко к определению статьи 127 УК Украины).

Унижающее достоинство обращение или наказание: плохое обращение такого рода, которое направлено на то, чтобы вызвать у жертв чувство страха, подавленности и неполноценности для того, чтобы оскорбить, унижить или сломить их физическое и моральное сопротивление. (Норма эта действует независимо от поведения потерпевшего).

В деле «Аксой против Турции» (1996 г.) Суд отметил, что «даже при наличии сложнейших обстоятельств, таких, например, как борьба с орга-

Сожжение, повешение, отсечение уха, головы, руки и др. истязания в 1508 г.

низованным терроризмом и преступностью, Конвенция в абсолютной форме запрещает пытки.

Небольшое отступление. В 2002 г. в Германии с целью выкупа был похищен 11-летний сын миллионера. При передаче денег преступник был задержан, но отказывался сообщить, жив ли мальчик и где он находится. Начальник полиции Франкфурта-Майне пригрозил преступнику пытками, которые «причинят такую боль, которую нельзя себе представить». Преступник дал показания, но мальчик к тому времени уже был убит. Начальник полиции был арестован за угрозу пытками, дело получило широкий резонанс и вызвало волну дискуссий. Случай этот опять поставил общество перед неразрешимой пока дилеммой. Каждая минута промедления могла стоить жизни мальчику (что и случилось), но пыток «немножко» не существует. А что делать, если под угрозой теракта, например, будет город?

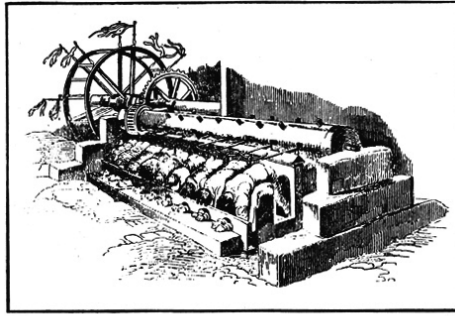
Ратифицировав вышеупомянутые Европейские Конвенции, Украина обязалась соблюдать заложенные в них нормы.

Тем не менее, 10.12.11 г. Европейский Суд присудил Украине выплатить Сергею Кондратьеву 10 тысяч евро за ненадлежащее лечение туберкулеза.

16.02.12 г. Европейский Суд присудил Украине выплатить Вячеславу Санину (харьковчанину) 44,35 тысяч евро за незаконное задержание и пытки.

Всего Украина выплатила в 2010 г. по решениям Европейского Суда 2,5 миллиона евро. Это несмотря на общеизвестные пилотные решения по Украине и классическое решение 1995 г. «Рибич против Австрии», где за три дня незаконного содержания под стражей государство-ответчик выплатило заявителю 100 тысяч австрийских шиллингов.

Еще в 1991 г. был принят Закон Украины «О действии международных договоров на территории Украины»: ... ратифицированные Украиной международные договоры составляют неотъемлемую часть национального законодательства Украины ... А Законом «О международных договорах Украины» 1993 г. в ст.17 эта норма добавлена таким положением: «... Если международным договором ... установ-

Машина для сечения

лены другие правила, чем те, которые предусмотрены законодательством Украины, то применяются правила международного договора Украины».

Казалось бы, проблем с предупреждением пыток и самого их существования быть не должно. Если еще учесть, что и национальное уголовное судопроизводство не обходит этот вопрос.

Увы, есть по крайней мере два момента, почти полностью зачеркивающие все политические и законодательные достижения.

Первое: ч.1 ст.46 УПК (действующего на сегодняшний день) дает право подозреваемому, обвиняемому и подсудимому в любой момент производства по делу отказаться от защитника. И хотя статья допускает такой отказ только по инициативе подозреваемого, обвиняемого, подсудимого, в действительности этим правом широко пользуются именно правоохранительные органы.

А второе: правоохранительные органы просто откровенно нарушают законы и национальные, и ратифицированные в надлежащем порядке международные. Вплоть до того, что известны случаи, когда защитник не предоставляется даже несовершеннолетним, несмотря на прямое запрещение подобного.

Ст. 22 Уголовно - процессуального кодекса запрещает «домогаться показаний обвиняемого и других участвующих в деле лиц путем насилия, угроз и иных незаконных мер».

Ст. 47 УПК предполагает участие защитника при производстве дознания, предварительного следствия и в рассмотрении уголовного дела в суде первой инстанции.

Ст. 48 УПК говорит о праве на встречу с защитником до первого допроса; целый ряд статей регламентирует правила задержания лица и заключение его под стражу.

Ст. 106 УПК требует разъяснение подозреваемому права иметь свидание с защитником с момента задержания.

В уголовном законодательстве с 1 сентября 2001 г. появилось определение пытки - «умышленное причинение сильной физической боли или физического страдания ... с целью принудить потерпевшего или другое лицо совершить действия, противоречащие их воле» - ст. 127 УК Украины.

Ч. 2 ст. 365 УК Украины предусматривает наказание за «превышение власти или служебных полномочий», т.е. за совершение должностным лицом действий, выходящих за пределы предоставленных ему законом полномочий, если это превышение «причинило существенный вред ... охраняемым законом правам и интересам отдельных физических ... лиц». И далее, «если оно сопровождалось насилием, применением оружия или мучительными и оскорбляющими личное достоинство потерпевшего действиями». К сожалению, может ли в данном контексте насилие рассматриваться не только как физическое, но и как психическое, не указано. Во всяком случае, было бы интересно узнать, был ли у нас такой прецедент - наказание за угрозу насилием?

Также не раскрывается, что надо понимать под мучительными и оскорбляющими действиями. У каждого своя градация этих понятий.

Статья 373 УК Украины - еще одна статья, предусматривающая наказание за «принуждение к даче показаний при допросе путем незаконных действий со стороны лица, производящего дознание или досудебное следствие». А часть 2 этой статьи предусматривает квалифицированный состав «с применением насилия или с издевательствами над личностью».

Таким образом, можно констатировать, что УК Украины предполагает - указанные в вышеприведенных статьях действия тождественны пытке.

Другие законы. В Законе «О предварительном заключении» есть общее положение о том, что лица, заключенные под стражу, имеют право «на защиту в соответствии с уголовно-процессуальным законодательством».

Законы «О милиции» и «О прокуратуре» предписывают правоохранительным органам защищать (среди прочих обязанностей) права и свободы граждан. И в Законе «Об оперативно-розыскной деятельности» заложены принципы, на которых основана эта деятельность - законность и соблюдение прав и свобод человека.

Не только правоохранительные орга-

ны, но и суды, призванные вершить справедливость, сами иногда являются источником нарушения прав человека. Суды обычно формально относятся к сообщениям подсудимых о насильственных действиях во время предварительного следствия. Равно как и прокуратура, которой на сегодняшний день вменено в обязанность проверять соблюдение законности при проведении оперативно-розыскной деятельности и при расследовании преступлений органами дознания и следствия.

А специальный закон «О порядке возмещения ущерба, причиненного гражданину незаконными действиями органов дознания, предварительного следствия, прокуратуры и суда», реально применяется крайне редко.

Таким образом, задача стоит в изменении цивилизационного подхода к проблемам уголовного правосудия и исполнения наказаний.

Международные нормы и правила,

национальное законодательство не только позволяют, но и требуют нового подхода, новых взаимоотношений.

И если государство и общество придет к выводу, что дальше невозможно существовать в рамках сегодняшнего уголовного правосудия (включая и пенитенциарную систему), то нужна громадная просветительская работа, нужны новые программы обучения и изменение законодательства, нужен реальный ведомственный и общественный контроль, нужно изменение уровня финансирования и т.д.

Но, безусловно, необходимая перманентная гуманизация не должна ставить ситуацию с ног на голову. В заботах о правах обвиняемых, подсудимых, осужденных не должны потеряться проблемы потерпевших от преступлений. Может ли потерявший здоровье и деньги потерпевший покупать лекарства для восстановления здоровья, способен ли он продолжать трудовую деятельность,

каковы его условия проживания, т.п.

В общем, громадный простор для работы адвокатам – защиты и восстановления нарушенных прав наших сограждан.

Григорій Марьяновський, адвокат, заступник председателя Харьковской областной наблюдательной комиссии, член Фундации адвокатов Украины

Захисник потребує захисту

Порушення професійних прав адвоката, втручання в діяльність захисника чи представника особи

Вважаю, що ні для кого з нас не є таємницею те, що працівники правоохоронних органів відверто не люблять нас, адвокатів, але іноді таке відношення з їх боку приймає цілком нездорові форми.

Кожен практикуючий адвокат хоча б раз потрапляв у ситуацію, коли порушуються встановлені гарантії професійної діяльності з їх боку.

Повідомлене мною не буде новиною, і я не можу не звернутись до адвокатської спільноти з вказаним питанням.

Яким чином вирішити задачу, коли адвокат – особа, яка уповноважена державою захищати права інших, не може захистити свої професійні права?

Відповідно до статті 59 Конституції України, кожному гарантоване право на правову допомогу, та згідно частині другої цієї статті для забезпечення права на захист від обвинувачення та надання правової допомоги при вирішенні справ у судах та інших державних органах в Україні діє адвокатур.

Так я, з метою виконання покладених на мене обов'язків, передбачених Законом України «Про адвокатуру», разом з клієнтом С. прибув до ХМУ УМВС України в Харківській області.

Заздалегідь я надав працівникам

ХМУ (у тому ж числі оперуповноваженому А.) для ознайомлення Свідоцтво про право на зайняття адвокатською діяльністю, а також Договір про надання правової допомоги від 27 лютого 2012 року, укладений зі Свідоцтвом.

07 березня 2012 року я зі своїм клієнтом С. та оперуповноваженим А. потрапили до холу ХМУ.

В управлінні при виконанні мною обов'язків по наданню правової допомоги були створені перешкоди та порушені встановлені законом гарантії професійної діяльності адвоката, це виразилось в наступному.

Коли А., С. та я пройшли турнікет на першому поверсі ХМУ УМВС України в Харківській області, С. стали записувати до журналу відвідувачів управління. Після того як її записали, я підійшов до чергового з метою повідомлення своїх анкетних даних для запису у журнал. А. у нахабній формі сказав мені, що я буду чекати С. у холі на першому поверсі управління, і далі він мене не пропустить, я відповів йому, що це незаконно, тому що я є адвокатом С. та надаю їй правову допомогу. Тоді він почав хапати мене за руки, намагаючись виштовхати мене за турнікет, та сказав, що до управління я не потраплю за будь-яких умов. Він, застосо-

вуючи фізичну силу, виштовхав мене за турнікет, і я відразу зателефонував зі свого мобільного на телефон довіри УВБ УМВС України в Харківській області та повідомив про протиправні дії А. На це мені відповіли, що невдовзі до ХМУ прибуде чергова машина з Ленінського РВ, але чомусь машина так і не прибула.

Після того, як А. виштовхав мене, він став умовляти С. піднятися до його кабінету без адвоката. Мотивував свої вимоги він тим, що я їй не потрібен, та дача пояснень у неї займе максимум 15 хвилин. Ці вмовляння тягнулися приблизно десять хвилин, тому що С. постійно відповідала йому категоричною відмовою та пояснювала, що потребує правової допомоги адвоката. Тоді А. сказав С., що вона у такому разі вільна і щоб вона розписалась у журналі відвідувачів.

Я написав скаргу у книзі скарг ХМУ УМВС України в Харківській області, С. також написала скаргу, де виклала свої претензії до працівників міліції. В управлінні С. перебувала вісім хвилин.

За декілька хвилин вийшов інший співробітник управління та попросив С. разом зі мною піднятися до службового кабінету. С. удруге, а мене уперше записали до журналу відвідувачів, і ми

піднялись до службового кабінету.

Я не порушував громадський порядок, нецензурною лайкою не виражався, був у тверезому стані, загалом виконував свою професійну адвокатську діяльність.

А. в свою чергу грубо порушив закон: Закон України «Про адвокатуру», Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним зверненням громадянина Голованя Ігоря Володимировича щодо офіційного тлумачення положень статті 59 Конституції України (справа про право на правову допомогу) № 1-23/2009 від 30 вересня 2009 року, статтю 59 Конституції України.

Дії А. призвели до порушення прав мого клієнта, передбачених ст. 59 Конституції України, а також негативно вплинули на мою ділову репутацію і взагалі на престиж професії адвоката.

Стаття 397 Кримінального кодексу України передбачає кримінальну відповідальність за втручання в діяльність захисника чи представника особи: частина перша - вчинення в будь-якій формі перешкод до здійснення правомірної діяльності захисника чи представника особи по наданню правової допомоги або порушення встановлених законом гарантій їх діяльності та професійної таємниці; частина друга - ті самі дії, вчинені службовою особою з використанням свого службового становища.

Мною була подана заява до прокуратури міста Харкова, у якій я просив порушити кримінальну справу відносно А., бо вважаю, що у його діях є склад злочину, передбачений ст. 397 КК України, а саме при виконанні обов'язків по наданню правової допомоги мені були створені перешкоди та порушені встановлені законом гарантії професійної діяльності адвоката, також була написана скарга на неправомірні дії до ГУ УМВС України у Харківській області.

Я просив витребувати відеоматеріал за 07 березня 2012 року з камер спостереження холу на першому поверсі ХМУ УМВС України в Харківській області для підтвердження викладених мною фактів.

Прокуратура міста Харкова отримала відповідь, в якій повідомлялось, що відеоматеріал з камер спостереження не зберігся, оскільки відеореєстратор був у несправному стані.

26 березня 2012 року прокуратурою міста Харкова було винесено постанову про відмову в порушенні кримінальної справи у зв'язку з відсутністю у діях

А. складу злочину, передбаченого ст. 397 КК України, вказана прокурорська перевірка була проведена настільки поверхнево, що стає сумно за такий захист порушених прав зі сторони прокуратури. Як зазначено у постанові, «не здобуто будь-яких даних»...

На момент написання цієї статті на постанову про відмову в порушенні кримінальної справи подана скарга до суду про скасування постанови та направлення матеріалів для додаткової перевірки до прокуратури, призначено судові засідання.

Керівництвом ХМУ на мою скаргу згідно проведеної перевірки надана відповідь про те, що прокуратурою міста Харкова відмовлено у порушенні кримінальної справи і роз'яснений порядок оскарження вказаної постанови, але немає жодного висновку про неправомірні дії оперуповноваженого А., отже відповідь надана не за змістом скарги.

Надання правової допомоги передбачає здійснення захисником або представником особи діяльності, безпосередньо пов'язаної із реалізацією ними функцій захисту прав і законних інтересів. Правомірною є така діяльність захисника чи представника особи, яка здійснюється у передбаченому законом порядку і не забороненими законом засобами.

У статті 64 Конституції України зазначено, що не можуть бути обмежені права і свободи, передбачені статтями 24, 25, 27, 28, 29, 40, 47, 51, 52, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63 цієї Конституції.

Пункт 7 Указу Президента України «Про деякі заходи щодо підвищення рівня роботи адвокатури» наголошує на необхідності додержання органами, які проводять досудове слідство, гарантій адвокатської діяльності, усунення порушень професійних прав адвокатів, втручання в їх діяльність, фактів тиску на них, порушень конституційного права кожного на вільний вибір захисника своїх прав.

Адвокатська діяльність неможлива без обов'язкової наявності забезпечених державою гарантій незалежності адвоката як суб'єкта відносин, пов'язаних з поданням правової допомоги. Гарантії адвокатської діяльності є необхідною складовою права на отримання кваліфікованої правової допомоги як одного з основних конституційних прав людини. Гарантії полягають у тому, що усі права, честь, гідність, свобода й особиста недоторканність адвоката охо-

рюються законом. Надані державою і передбачені законом професійні права адвоката повинні беззастережно виконуватися, без перешкод з боку будь-якої особи. Порушення цих прав або створення перешкод щодо їх здійснення неприпустимі, а у разі допущення таких порушень та перешкод особи, які вчинили такі дії, повинні нести сувору відповідальність.

Вчинення в будь-якій формі перешкод означає створення перешкод для здійснення правомірної діяльності захисника чи представника особи з надання правової допомоги шляхом застосування психічного або фізичного впливу.

Втручання є впливом на свідомість та волю захисника або представника особи, для здійснення якого винний може використовувати різні способи (форми) як активної (дія), так і пасивної (бездіяльність) поведінки. Злочин визнається закінченим з моменту вчинення самого діяння, спрямованого на створення перешкод для здійснення законної діяльності зазначених осіб з надання правової допомоги чи на порушення гарантій такої їх діяльності та професійної таємниці.

Адвокати! Ми не повинні допускати порушення своїх гарантованих професійних прав, не залишайтеся байдужими до неправомірних дій відносно вас!

Конкретні пропозиції прошу надсилати через редакцію загальнодержавного правового видання «Захист прав».

Заздалегідь вдячний всім за підтримку та розуміння.

*Адвокат Адвокатського об'єднання
 «Спілка адвокатів України»
 Роман Осінський*